Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto
Jyväskylä University Digital Archive

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.

Author(s): Valo, Maarit

Title: Monografia vai artikkeliväitöskirja?

Year: 2013

Version:

Please cite the original version:

Valo, M. (2013). Monografia vai artikkeliväitöskirja?. Yliopistopedagogiikka - Journal of University Pedagogy, 20(1). http://lehti.yliopistopedagogiikka.fi

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Maarit Valo
maarit.valo@jyu.fi

YLIOPISTOPEDAGOGIIKKA

Monografia vai artikkeliväitöskirja?

Artikkeliväitöskirjat ovat yleistymässä. Perinteisesti ne ovat kuuluneet luonnontieteisiin, lääke- ja terveystieteisiin ja tekniikan alalle, mutta niitä on alettu suosia yhä enemmän myös kasvatus- ja yhteiskuntatieteissä sekä humanistisilla aloilla. Tohtorikoulutuksen kansallisessa seuranta-arvioinnissa (Niemi ym., 2011, 86) analysoidaan kehityskohteita, joita tohtoriohjelmat ovat nimenneet tohtorikoulutukselleen. Monet ohjelmat suosittelevat tohtoriopiskelijoille[1] artikkeliväitöskirjaa. Tätä seuranta-arviointi pitää laadunhallinnan työkaluna, sillä suosituksensa perusteluksi ohjelmat mainitsevat sen, että artikkeliväitöskirja saa laadunvarmistusta jo tekovaiheessa. Lisäksi opiskelija voi jo opintojensa aikana meritoitua tieteellisenä toimijana. Toisaalta ohjelmat muistuttavat, että artikkeliväitöskirjaan liittyy mahdollisuus, että neljän vuoden tavoiteaika ylittyy. Julkaisuprosessithan voivat olla hitaita.

Yhdeksi lisäsyyksi artikkeliväitöskirjan suosimiselle on tullut yliopistojen uusi rahoitusmalli (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2012). Siinä tieteellisten artikkeleiden merkitystä on vahvistettu. Ministeriö on korostanut, että yliopistojen rahoitusmallia ei pitäisi sellaisenaan siirtää yliopiston sisäiseksi malliksi. On kuitenkin odotettavissa, että yliopistot käyttävät samantapaisia rahoituskriteerejä sisäisessä rahanjaossaan.

Artikkeliväitöskirja – kokoomaväitöskirja, nippuväitöskirja tai erityistyyppinä esseeväitöskirja – ei ole vielä herättänyt paljonkaan pohdintaa suomalaisessa tiedeyhteisössä. Keskustelu on toivottavasti viriämässä. Siihen haastaa se, että artikkeliväitöskirjojen vaatimukset ja toisaalta arviointikriteerit ovat tieteenaloittain ja tiedekunnittain eriytymässä. Monet tiedekunnat ovat antaneet tarkkoja ohjeita artikkeleiden määrästä ja tyypistä sekä siitä, missä ne tulee julkaista. Myös yhteenveto- tai koontiosasta annetaan ohjeita, samoin yhteisjulkaisemisesta. Ohjeet kuitenkin vaihtelevat suuresti. Tohtorikoulutuksen kansallisessa seuranta-arvioinnissa (Niemi ym., 2011) todetaan, että artikkeliväitöskirjojen laajuudesta on olemassa ”epävirallisia kansallisia suosituksia”, jotka toimivat sääntöjen tavoin ja joilla on oma ohjausvaikutuksensa.

Yliopistojen ja tiedekuntien ohjeista käy ilmi, että artikkeliväitöskirjaan suhtaudutaan ikään kuin se olisi vain vaihtoehtoinen julkaisemisen muoto monografialle. Myös Niemi kollegoineen (2011, 30–31) tarkastelee artikkeliväitöskirjaa ”julkaisukäytäntönä”.

Artikkeliväitöskirjassa ei kuitenkaan ole kyse vain väitöskirjan muodosta ja siitä, miten tulokset julkaistaan. Pikemminkin koko väitöskirjahanke tutkimussuunnitelmasta väittelyyn asti on erilainen kuin monografiaa tehtäessä. Olen kirjoittanut artikkeliväitöskirjasta aiemmin siltä kannalta, miten tohtoriopiskelijoiden ryhmässä kannattaa suunnitella väitöskirjaan kuuluvia artikkeleita ja niiden julkaisufoorumeita (ks. Valo & Pörhölä, 2010). Tässä puheenvuorossa vertaan monografiaa ja artikkeliväitöskirjaa toisiinsa väitöskirjatyöskentelyn keskeisistä näkökulmista. Ajatteluni soveltuu humanistisen sekä kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisten alojen väitöskirjoihin.

Tutkimussuunnitelma

Monografian tutkimussuunnitelma on heti alussa laadittava koko työtä varten. Aihepiiristä tekeillä olevista muista väitöskirjoista kannattaa olla tietoinen, jotta omat tavoitteet voi määrittää. On myös päätettävä teoreettisesta viitekehyksestä ja tehtävä metodiset valinnat. Tutkimuskysymyksetkin täsmennetään jo alkuvaiheessa. Suunnitelma kattaa siis koko väitöskirjan.

Artikkeliväitöskirjaa koskevissa ohjeissa sanotaan yleensä, että artikkeleiden tulee edustaa ”yhtenäistä aihepiiriä”. Artikkeliväitöskirjan ideaan sopivat siten erilaiset syvennykset aihepiirin keskeisiin kohtiin. Artikkeleissa voi käyttää useita teoreettisia näkökulmia ja metodeja. Syvennysmahdollisuuksia ei ole tarpeen heti tietää, vaan yhtä artikkelia koskeva taustatyö tai sen tulokset voivat johtaa uusiin näkökulmiin. Niinpä yksityiskohtaisiin tutkimuskysymyksiin tai -hypoteeseihin ei heti päästä, eikä siihen ole tarvettakaan. Toki rahoitushakemuksia varten on hahmo-

[1] Käytän tohtorikoulutettava-sanan sijaan mieluummin sanaa tohtoriopiskelija. Se korostaa tohtoriksi pätevöitymistä opiskeluna ja oppimisena sekä implikoi työskentelyn aktiivista ja omaehtoista luonnetta.

teltava tutkimustehtävä ja kenties artikkeli-ideatkin, jotta hakijaa ei päästä moittimaan suunnittelemattomuudesta.

Tutkimusprosessi

Kun monografiaan tähtäävä tohtoriopiskelija on aloittanut aineistonsa keruun, ei kokonaissuunnitelmaa voi enää yleensä muuttaa. Teoriakehys on jo valittu ja muutkin keskeiset ratkaisut tehty. Empiirisessä työssä koko aineisto pyritään kokoamaan kerralla tai keruu noudattaa tiettyjä alussa suunniteltuja vaiheita. Muutoinkin tutkimusprosessi etenee suurin piirtein suunnitelman mukaan.

Artikkeliväitöskirjan prosessissa ei aluksi tarvitse eikä voi päättää viimeisten artikkeleiden tavoitteita, tyyppiä tai sisältöä. Artikkeliväitöskirja edellyttää avoimempaa heittäytymistä tutkimusprosessiin kuin monografia. Kokonaisuus sisältää enemmän vaihtoehtoja. Toisaalta julkaisemisen ennakoimattomuus aiheuttaa sen, että liikkeellelähdössä ei kannata vitkastella. Ei kannattane kerätä ensin aineistoa ja ryhtyä vasta sitten miettimään, miten pilkkoa se artikkeleiksi.

Monografia kirjoitetaan yksin. Sen sijaan artikkeliväitöskirja tarjoaa yhteiskirjoittamisen mahdollisuuden, jota kannattaakin hyödyntää. Yhdessä tekeminen on arvokasta valmennusta työelämään. Monet tiedekunnat antavat ohjeita siitä, millaisin ehdoin artikkeleita voi kirjoittaa yhdessä esimerkiksi ohjaajien tai projektin muiden tutkijoiden kanssa.

Aikataulu

Monografian tekijällä on väitöskirjaprosessin ajoituskontrolli pääosin itsellään. Työnsä voi suunnitella niin, että väittely voi tapahtua likimain suunniteltuna ajankohtana. Toki arviointivaihe voi viedä pitemmän ajan kuin tohtoriopiskelija on ennakoinut: esimerkiksi ennakkotarkastajien parannusehdotukset voivat olla runsaat.

Artikkeliväitöskirjan tekijä luovuttaa aikataulukontrollin aikakauslehtien tai toimitettavien teosten toimittajille, arvioijille ja kustantajille. Harva lehti hyväksyy käsikirjoitusta sellaisenaan, vaan korjauksia pitää usein tehdä. Tavallista on sekin, että ensimmäinen tai toinenkaan lehti ei hyväksy tarjousta, vaan käsikirjoitusta on tarjottava kolmannelle ja neljännelle. Jokaista arviointia joutuu odottamaan.

Monet tiedekunnat ovat ohjeistaneet, että kaikkien väitöskirjan artikkeleiden ei tarvitse vielä olla julkaistuja. Jotkut voivat olla julkaistaviksi hyväksyttyjä, prosessissa olevia tai vielä käsikirjoituksia. Tohtorintutkintoa tavoittelevan ei siten tarvitse jäädä odottamaan julkaisupäätöksiä. Jos on syytä olettaa, että potentiaaliset kustantajat katsoisivat väitöskirjaan sisältyneen käsikirjoituksen jo julkaistuksi, voi sen varmuuden vuoksi jakaa painetun väitöskirjan monisteliitteenä tai jättää pois väitöskirjan sähköisestä versiosta.

Monografiaa valmistellaan yleensä vähintään neljän vuoden ajan. Tohtoriksi valmistuminen tuo pätevyyden. Sen sijaan artikkeleiden kirjoittaja meritoituu vähitellen väitöskirjaprosessin aikana. Jo ensimmäinen artikkeli tuo näyttöä akateemisesta osaamisesta.

Tohtoriopiskelijan kuuluu saada palautetta työstään opintojensa aikana ohjaajiltaan ja tohtoriseminaareissa. Lähimmän työyhteisön ulkopuolelta saatava palaute on kuitenkin yhtä arvokasta, ellei arvokkaampaakin. Sitä saa monografian tehnyt väittelijä vasta kun työ esitarkastetaan. Artikkeliväitöskirjan tekijä saa lähiyhteisön ulkopuolista palautetta jokaisen artikkelinsa arvioijilta.

Julkaiseminen

Kysymys julkaisemisesta tulee monografiaa laativan kirjoittajan eteen usein vasta työskentelyn loppusuoralla. Useimmat yliopistot julkaisevat väitöskirjat vielä joko perinteisenä kirjana tai sähköisesti. Monistekin käy monille tiedekunnille. Tietysti tekijällä on myös mahdollisuus koettaa saada kirjansa kaupallisen kustantajan julkaisemaksi.

Artikkeliväitöskirja edellyttää runsaasti tietoa julkaisemisesta. Tätä tietoa kaivataan nimenomaan ohjaajalta; tohtoriopiskelijalla ei ole julkaisemiskokemusta. Tarvitaan tietoa ainakin

- julkaisufoorumeista kotimaassa ja ulkomailla
- tieteellisten aikakauslehtien prioriteeteista ja painoaloista
- tieteellisten aikakauslehtien suosittuudesta ja julkaisuaikatauluista
- tieteellisten artikkeleiden tyypeistä
- tieteellisen julkaisemisen konventioista
- tiedeyhteisön, -yleisön ja -kustantajien kiinnostuksen kohteista
- aihepiiristä käydystä tieteellisestä keskustelusta eri julkaisufoorumeilla
- julkaisuprosessista.

Artikkelin tekeminen vaatii kärsivällisyyttä. Kilpailu on monilla aloilla kova: useiden muidenkin yliopistojen tutkijoilla on samanlainen julkaisemisen vaatimus kuin Suomessa. Ulkomaisten lehtien kirjoittajakunnassa näkyy erityisesti aasialaisten yliopistojen kiri.

Humanistis-yhteiskuntatieteellisen alan tutkijoita vierastuttaa se, että julkaisemisesta saattaa jo joutua maksamaan. Luonnontieteellisen puolen yliopistolaitokset varaavat tottuneesti budjetteihinsa tutkimushenkilökunnan ja tohtoriopiskelijoiden julkaisemismaksut.

Kaikilla aloilla ei ole riittävästi sopivia julkaisufoorumeita. Toisaalta uusia aikakauslehtiä syntyy koko ajan, erityisesti avoimesti saatavia eli *open access* -verkkolehtiä. Artikkeliväitöskirjan tekijän ja hänen ohjaajansa pitää jatkuvasti seurata alansa julkaisemismahdollisuuksia. On kuitenkin varottava saalistusmielellä liikkuvia, epäeettisesti toimivia kustantajia (ks. Beall, 2012).

Kieli ja laajuus

Monografia on yksikielinen. Artikkeleiden kieli voi sen sijaan vaihdella: väitöskirja voi sisältää vaikkapa suomen- ja englanninkielisiä artikkeleita.

Harva tiedekunta on asettanut ylärajaa monografian sivumäärälle. Monografiaan mahtuu yleensä kaikki se, minkä tekijä haluaa siihen sisällyttää. Jos kaupallinen kustantaja julkaisee kirjan, yläraja tulee pian vastaan.

Koska artikkelit ovat nykyään yhä lyhyempiä, artikkeliväitöskirjan kokonaissivumäärä on monografiaa pienempi. Moni tohtoriopiskelija valittaakin, että kun kustantaja on määrittänyt artikkelin laajuudeksi esimerkiksi 6 000 sanaa, ei artikkelissa saa sanotuksi kuin aivan olennaisen. Esimerkiksi teoreettisen viitekehyksen kuvauksen on oltava varsin tiivis. Mikään ei estä ottamasta apuun artikkeliväitöskirjan kokoavaa ja arvioivaa osuutta, joka usein nimetään laimeasti yhteenvedoksi. Siinähän ei tarvitse tyytyä vain tiivistämään sitä, minkä on jo artikkeleissa sanonut. Paremminkin voi katsoa kirjoittamiaan artikkeleita uusien näkökulmien tai sovellusalueiden kautta taikka esimerkiksi uusimman teoriatiedon tai -kehikon lävitse. Sinne voi myös säästää sellaista tärkeää teoreettista tai menetelmiin liittyvää ainesta, joka ei ole sopinut artikkeleihin.

Lopuksi

Tiedekuntien kannattaa antaa selkeät ohjeet artikkeliväitöskirjasta. Ohjeita ei kuitenkaan pidä napittaa liian tiukoiksi, koska tieteenaloilla ja oppiaineissa on erilaisia tutkimus- ja julkaisemiskulttuureita. On hyvä antaa ohjeet siitä, että tohtoriopiskelija voi tarjota väitöskirjaksi myös monografian ja artikkeliväitöskirjan välimuotoa. Esimerkiksi yhden tai muutaman artikkelin voisi tarvittaessa täydentää monografiaksi. Siitäkin on sovittava, millä ehdoin voidaan väitellä käsikirjoitusten avulla ilman että julkaisijasta on vielä tietoa. Entä kuinka arvostetuissa lehdissä tohtoriopiskelijan pitäisi julkaista? Voi olla liikaa vaadittu, jos tavoitteeksi asetetaan julkaiseminen parhailla kansainvälisillä foorumeilla.

Tohtoriopiskelijat ja heidän ohjaajansa tarvitsevat opastusta ja ohjausta artikkeleiden ja niistä koostuvan väitöskirjan tekemiseen. Työprosessi on erilainen kuin monografiassa. Aika näyttää, haluavatko artikkeliväitöskirjan tehdä erityisesti ne, jotka aikovat jatkaa yliopistouralla ja tarvitsevat siten pätevöitymistä jo varhaisessa vaiheessa.

Kirjoittaja toimii puheviestinnän professorina Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitoksella.

LÄHTEET

Beall, J. (2012). Criteria for determining predatory open-access publishers. *Scholarly Open Access: Critical analysis of scholarly open-access publishing.* Luettu 5.2.2013, http://scholarlyoa.com/2012/11/30/criteria-for-determining-predatory-open-access-publishers-2nd-edition/

Niemi, H., Aittola, H., Harmaakorpi, V., Lassila, O., Svärd, S., Ylikarjula, J., Hiltunen, K. & Talvinen, K. (2011). Tohtorikoulutuksen rakenteet muutoksessa. *Tohtorikoulutuksen kansallinen seuranta-arviointi.* Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 15. Helsinki: Korkeakoulujen arviointineuvosto. Luettu 5.2.2013, http://www.kka.fi/files/1399/KKA_1511.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2012). *Yliopistojen rahoitusmalli 2013 alkaen.* Luettu 5.2.2013, http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/yliopistokoulutus/hallinto_ohjaus_ja_rahoitus/liitteet/Yliopistojen_rahoitusmalli_2013_alkaen.pdf

Valo, M. & Pörhölä, M. (2010). Tohtoriopiskelija julkaisufoorumeilla: kokemuksia puheviestinnän väitöskirjaa tekevien artikkelipajasta. *Peda-forum – yliopistopedagoginen aikakausjulkaisu, 17* (2), 37–40.